

A thick black L-shaped frame surrounds the text. It starts at the top left, goes right, then down, then right again, and finally down to the bottom right corner.

SÉMANTICKÉ ASPEKTY KATALOGIZACE I.

6. 10. 2020

PhDr. Jiří Stodola, PhD.

Předmět kurzu

- Sémantické
- aspekty
- katalogizace

Sémantické

- Sémantický = týkající se významu znaků

- *Znak (například bibliografický a katalogizační záznam)*

- *Význam*

- Intenze (pojem, např. entity dílo, vyjádření, provedení)
- Extenze (soubor předmětů, například entita jednotka)

Aspekty

- Aspekt = úhel pohledu
 - *Preference sémantiky před syntaktikou a pragmatikou*
 - *Práce spíše s pojmem dokument než informace*
 - *Primát objektu před subjektem (realismus)*

Katalogizace

- *Jmenný a věcný popis dokumentů, někdy chápaný úžeji pouze jako jmenný popis dokumentů, jindy obecněji jako tvorba katalogizačních záznamů pro různé druhy katalogů a jejich organizace. (TDKIV)*

Čím se budeme zabývat?

- Teorie katalogizace
 - *Principy katalogizace*
- Teorie znaku
 - *Znak*
 - *Pojem*
 - *Objekt – struktura reality*
- Knihovnická ontologie
 - *FRBR*
 - *FRBRoo*
 - *FRAD*
 - *FRSAD*
 - *LRM*
- Struktura záznamu podle ISBD
- Základy formátu MARC 21

Literatura

- [STODOLA, Jiří](#). *Sémantické aspekty katalogizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Elportál. ISSN 1802-128X.
- IFLA. *Ustanovení mezinárodních principů katalogizace* [online]. 2009, [cit. 2011-09-02]. Dostupný z WWW: http://www.ifla.org/files/cataloguing/icp/icp_2009-cs.pdf
- IFLA. *Funkční požadavky na bibliografické záznamy*. Překlad Ludmila Celbová. Praha : Národní knihovna České republiky, 2002. iii, 117 s. ISBN 80-7050-400-5.
- IFLA. *Functional Requirements for Authority Data*. Den Haag: IFLA, 2009. Dostupné z WWW: https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frad/frad_2013.pdf.
- IFLA. *Functional Requirements for Subject Authority Data*. Den Haag: IFLA, 2010. Dostupné z WWW: <https://www.ifla.org/node/5849>.
- IFLA. *Library Reference Model*. Den Haag, IFLA, 2017. Dostupné z WWW: <https://www.ifla.org/publications/node/11412>.
- IFLA. *International Standard Bibliographic Description*. 2011. Dostupné z WWW: <https://www.ifla.org/publications/international-standard-bibliographic-description>.
- Library of Congress. *MARC 21 Format for Bibliographic Data*. 2020. Dostupné z WWW: <https://www.ifla.org/publications/international-standard-bibliographic-description>.

Požadavky na ukončení kurzu

Prezenční studenti

- 75% účast na přednáškách
- kolokvium

Kombinovaní studenti

- seminární práce v rozsahu 3 600 znaků, vložit do odevzdárny nejpozději na konci zkouškového období
- kolokvium

Dokument a informace

- pojem dokumentu byl v knihovní a informační vědě nahrazen pojmem informace;
- knihovní a informační věda se od původního studia informačních objektů (dokumentů) a systémů přeorientovala na výzkum uživatelů (tzv. kognitivní obrat);
- a posléze na výzkum tvůrců informací (tzv. sociální obrat).

Důsledky

- ztráta identity knihovní a informační vědy (stává se součástí jednak vědy o počítačích, jednak vědy kognitivní, a vlastně i součástí sociologie vědění);
- roztržka mezi teoretickou knihovní a informační vědou a její praktickou aplikací – knihovnictvím (knihovníci stále pracují s hmotnými nosiči informací – dokumenty, nikoliv s abstraktně chápanými informacemi. Zajímají je primárně tyto dokumenty samotné, ne jejich uživatelé či tvůrci, kteří stojí na vstupu a výstupu informačního procesu, jednoduše řečeno: centrem zájmu knihovnictví jsou dokumenty; tvůrci informací a jejich uživatelé jsou centrem zájmu knihovnictví jakožto tvůrci a uživatelé dokumentů; zaměřenost na dokumenty je tedy primární, od ní je možno odvozovat sekundární zájem o tvůrce a uživatele informací

Paradigmatické obraty v IV

1. Od dokumentu k informaci (vliv počítačové vědy)
2. Od informačního systému k uživateli informací (vliv kognitivní vědy)
3. Od uživatele informací k tvůrcům informací
4. Od tvůrců informací k bibliografickému univerzu

Od dokumentu k informaci

- Informační pramen = hmotný nebo energetický nosič + informace
- Dokument = hmotný nosič informace
- Informace = sémantický obsah informačního pramene

- Vliv počítačové vědy, snaha o exaktnost

Od informačního systému k uživateli

- Kognitivní obrat, metodologický individualismus
- Odvrat od reprezentace informace v dokumentu
- Zájem o reprezentaci informace v mysli uživatele (teorie ASK)

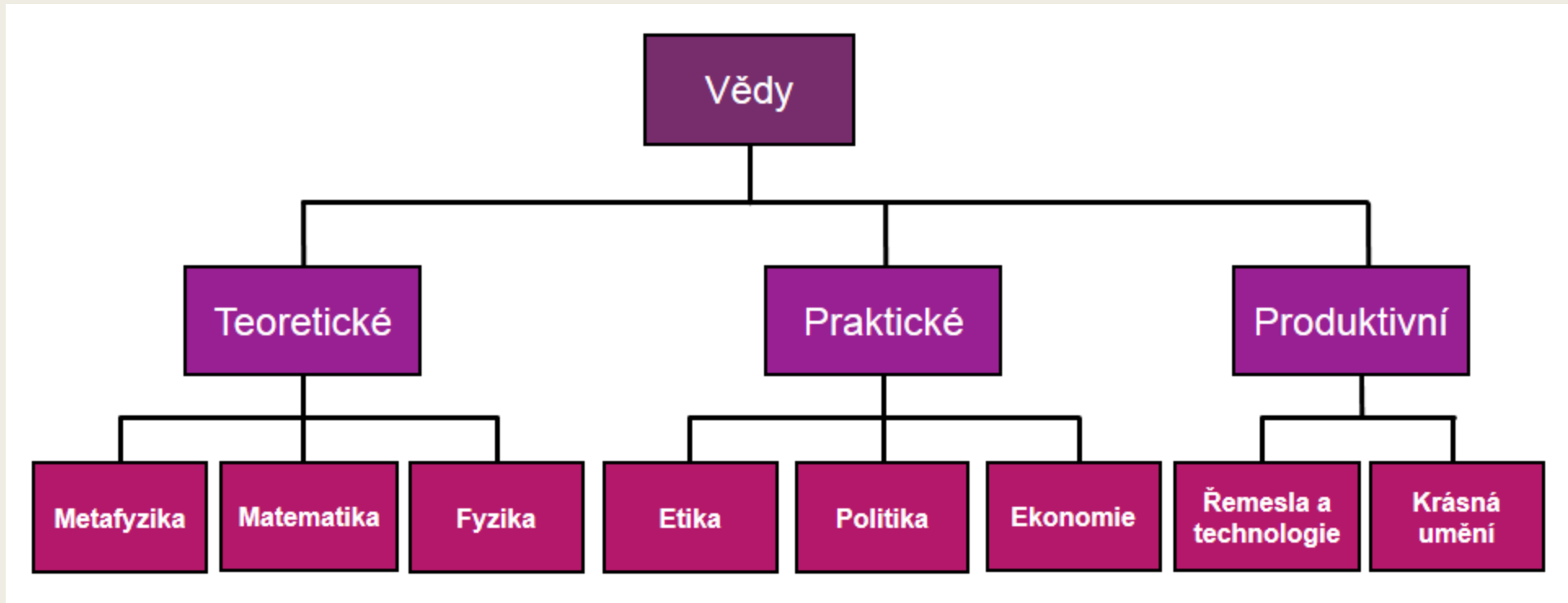
Od uživatele k tvůrcům informací

- Sociální obrat, metodologický kolektivismus
- Jak určitá sociální skupina konstruuje informace (pojem domény)

Od tvůrců informací k bibliografickému universu

- Teoretické volání po návratu pojmu dokumenty
- Praxe – studie Funkční požadavky na bibliografické záznamy
- Pojem bibliografické universum = vše, co se týká sbírek paměťových institucí

Vědy podle Aristotela

Vědy

- Teoretické – poznání pro poznání, cílem pravda o realitě
- Praktické – poznání za účelem jednání, cílem zdokonalení subjektu
- Produktivní – poznání za účelem tvoření, cílem vznik artefaktu

- Katalogizace – produktivní věda, jsou poznávány informační objekty subjektem katalogizátora, vznikají bibliografické záznamy jako reprezentace informačních objektů (metainformace)

Důvody teoretizace katalogizace

- snaha o mezinárodní spolupráci v oblasti katalogizace, která vyvolala požadavek standardizace katalogizační činnosti
- rozvoj informačních technologií a s ním spojená možnost vzájemného sdílení katalogizačních záznamů
- vznik nových dokumentů a médií
- orientace na uživatele
- snaha o vytvoření standardů použitelných pro všechny paměťové instituce

Dokumenty

- Katalogizační instrukce
 - *Anglo-americká (AACR2)*
 - *Pruská*
 - *Sovětská*
- Principy katalogizace
 - *Pařížské principy – 1961*
 - *Mezinárodní principy katalogizace – 2003*
- International Standard Bibliographic Description (ISBD) – od roku 1974
 - *specifikace údajů*
 - *stanovení pořadí údajů*
 - *stanovení interpunkce mezi údaji*
- Pravidla Resource Description and Access (RDA) – 2010

Ontologie

- Functional Requirements for Bibliographic Records (FRBR) – 1998
- FRBRoo (2006) – vyrovnává se s Conceptual Reference Model (CIDOC) (muzejnictví)
- Functional Requirements for Authority Data (FRAD) – 2009
- Functional Requirements for Subject Authority Data (FRSAD) -2010
- Library Reference Model (LRM) - 2017

Formáty

- MARC – Machine Readable Cataloging – od 60. let 20. století
 - *UNIMARC*
 - *MARC 21*

U nás

- Pruská katalogizační instrukce (později částečně sovětská)
- Vlastní katalogizační pravidla
- Později zpracovávají ISBD
- V 90. letech přechod na AACR2
- 2015 přechod na RDA
- V 90. letech se používá UNIMARC
- Po roce 2000 postupný přechod na MARC 21

Přečíst

- STODOLA, Jiří. Dokumenty pro uživatele se zrakovým postižením v kontextu knihovní a informační vědy: od zkoumání uživatelů a tvůrců informací k bibliografickému univerzu. *Knihovna*, 2012, roč. 23, č. 2, s. 22-34. ISSN 1801-3252. Dostupné také z www: <http://oldknihovna.nkp.cz/knihovna122/stodola.htm>
- STODOLA, Jiří. Úvod. In: *Sémantické aspekty katalogizace*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Dostupné z www: <https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/js14/katalogizace/web/pages/01-uvod.html>